

Leletjegyzék és általános névmutató teszi lehetővé a gyors tájékozódást. A lelőhelyeken belül az éremanyagot a sorszámok szerint rendezte el. A táblákon az érme képeit időrendben csoportosítja. A képek melletti sorszám a szöveg helyére utal. Az érme meghatározásában a szerzőnek R. Alföldi M., Jónás E., Kerényi A. és Königstein H. volt segítségére. Az érmeikkel keltezett lelőhelyek térképén (az I. tábla előtt) a szármata, a germán, az avar és honfoglaláskori leleteket külön jelekkel választja szét.

Az V. kötet 3—4. füzeté 190 szövegoldal és 35 képes tábla terjedelemben az istállóskői barlang kutatásának monográfiájaként jelent meg. Az őskori cikksorozatot Vértés L. nyitja meg. Újabb ásatások és paleolit leletek az istállóskői barlangban. A sziklafenek feletti réteg aurignaci I. kultúra csonteszközeivel tűnik ki. A 2,2—15 cm hosszú, hasított alapú csonthegyeket nyilakhoz és lándzsákhoz használhatták fel. E jellemző eszköztípus alapján az aurignaci I. vándorlásának útvonalát a Duna völgye mutatja, a bolgár Bacso Kirotól követhetően. A felsőbb rétegből került elő mladeói típusú lándzsahegy, amely az olschewien jellemzője, ezért az a kultúra most már nem korai aurignaciennek tekintendő, hanem az aurignaci II. középeurópai megjelenési formájának. Istállóskő barlangjának felső rétegében találtak olyan babérlevél alakú lándzsahegyet, amely Szeletára emlékeztet, tehát a fejlett szeletai kultúra egyidejű az aurignaci II.-vel. Istállóskő löszös rétege az aurignaci II. vagy III. tartozéka. A kis pirítadarabokat nem tűzcsiholásra használhatták, hanem díszként, amulettként.

Horusitzky L. az aurignaci II. rétegében talált háromlyukas medvesont fuvalát ismerteti. Hangjai: g^2 - e^3 - a^3 - b^3 - h^3 . A 10,7 cm hosszú csöves csont eddig az egyedüli paleolit hangszer, amely megszólaltatható.

Kerek J. a barlang neolitik leleteit foglalja össze; a gödrök kerámiája a bükk kultúrák kevert stílusát képviseli; szalagdíszes és a textilstílus találkozásának határa e területre is elért tehát, ill. a tisztai kultúra egyes vonásai idáig terjedtek el. A barlang Hallstatt-kori és XIV—XV. sz.-i leletei jelentőség nélküliek.

Malán M. az aurignaci II. rétegben talált fogcsir elemzését adja; a 7—8 éves gyermek őrlőfoga a korai sapiens-ekre jellemző.

Természettudományi szempontú cikkek sorát Jánossy D. kezdi, aki a barlang késői pleisztocén madár és emlős csontanyagát tekinti át. A fauna Würm I—II. interstadiális korú. Dely O. Gy. a fosszilis békacsontok faji meghatározását végzi el. Soltész B. a barlang pleisztocén üledékeiben talált medvefoganyag statisztikai vizsgálatát adja. Tasnádi Kubacska A. cikkének I. részében a beteg előregedett barlangi medvék csontjait, II. részében betegségek nyomait elemzi ősgércses maradványokon. Sárkány S. és Stieber J. a barlang ősemberi tűzhelymaradványait vizsgálja anthrakotómiai szempontból. A faszenek többszöri vegetációváltozásokra utalnak. Herman M. a barlang pleisztocén kitöltő anyagának nehéz ásványait tekinti át.

Vértés L. második dolgozatában, a barlang kitöltés anyagának vizsgálata alapján, megállapítja, hogy az aurignaci I. művelődés a Würm. ún. aktív szubtrópusi löszekben (kb. 100 000 évvel ezelőtt) alakult ki, míg az aurignaci II. a barlangban kb. 80 000 évvel ezelőtti időig élt. Vértés L. harmadik tanulmányában az őskori kultúrák kronológiai viszonyát fejtegeti a Würm I/II interstadiálisban, Magyarországon; a 277. o. táblázata a szeletai (solutréen?) kultúra dunántúli és bükk aleoportjának fejlődését ábrázolja. Vértés L. negyedik dolgozatában a középeurópai aurignacien problémáihoz általánosan szól hozzá.

A kötet végső cikkében Simoncsics P. a lovasi paleolit faszénmaradványok vizsgálatáról számol be. Végül Harmatta J. Fehér Gézáról, ill. Banner J. Hermann Ottóról emlékezik meg.

Szilágyi János

Folia Archaeologica (Új folyam) VIII. Budapest, 1956. Művelt Nép Kiadó. 215 lap, 45 tábla.

A Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Múzeuma új évkönyvének tanulmányai az őskortól kezdődően az I. világháború végéig terjedő időt ölelik át. A kötet legterjedelmesebb része, közel egyharmada Magyarország őskorának emlékeivel foglalkozik — jórészt a legújabb ásatások eredményeire támaszkodva.

Hermann Margit—Jánossy Dénes—Stieber József—Vértés László együttes munkával publikálják a bükk Petényi- és Peskő-barlangok 1955. évi ásatásának anyagát (német nyelven). A régészeti anyag főként felső és epipaleolit jellegű, a faunában különösen néhány — a kortól jól meghatározó — rácsáló jelenléte érdekes. Figyelemre méltók a tanulmányban a nehézasványokra és üledékekre vonatkozó analízisek, mindezek az anthrakotómiai vizsgálatokkal, melyek szerint az epipaleolitban Larix-Picea található, a felsőbb rétegekben lombos fák (Quercus, Acer) keverednek, — kormeghatározó jellegűek. A dolgozat a komplex módszerű kutató munka követendő példája.

Kerek József és Patay Pál a tiszántúli Herpályhalom kőkorszaki és rézkori települését vizsgálják. Az új ásatás nyomán megállapították, hogy a herpályi festett kerámia bükk, déli, — valamint keleti hatások alapján alakult ki. Fontos gazdaságtörténeti eredménye kutatásaiknak, hogy az itteni közösség gazdasági alapja a hatalmas csordákban élő tulok nagyfokú vadászata volt. Figyelemre méltó, hogy a neolitikumnak keltezhető csoport korai szakaszában már a rézet is használták. Roska Márton az ún. fajszitípusú rézbaltákról megállapítja, hogy magyarországi eredetűek, de származási helyük topográfiaiag egyelőre nem rögzíthető. Kőszegi Frigyes a pilisecsbai koravaskori temető anyagával foglalkozik, amelyet a podoli-váli kultúrába sorol. Ez a Hallstatt B. periódusra jellemző műveltség a Duna mentén Alsó-Ausztriától egészen Szlovénia területére húzódik le. A pilisecsbai temető anyaga főként e kultúra első szakaszába sorolható.

A római korból e kötetben három tanulmány képviseli. Barkóczi László a Bicséreden feltárt kelta edényeket telep anyagát közli. Erre az agyagművelésre késői La Tène, továbbá az ún. „pátkaí” típusú edények, római jellegű kerámia, — sávos festésű, karcolt, fogadiszű edények jellemzőek. A leletegyütteshez tartoznak még bennszülött termékenységi kultuszokkal kapcsolatos szobrocskák (Venus, Priapus), melyekhez hasonlókat a hazai anyagból pl. Aquincumból is említhetnénk. A település kezdete az I—II. század fordulójára tehető, s kialakulása a bennszülött keltaság nyugat—délnyugat Pannóniából keletebbre történt áttelepítésével kapcsolatos. R. Alföldi Mária a tassi lelet kapcsán — német nyelvű tanulmányában — Hadrianus császár cistophoros pénzével foglalkozik. Ezen éremtípus 125—131 közötti megjelenésének körülményeit merőben új szempontból világítja meg, kapcsolatba hozva ezt a közelkeleti hadjáratokkal. Mócsy András a Kulpa medréből Siscia mellett előkerült ólom árucímkek új értelmezését adja: felirataik alapján megállapítja, hogy ezek gyapjúbálák címkei voltak.

A népvándorláskor korai századainak emlékeiről sajnos csak egy tanulmány szól: László Gyula dolgozata, a sokat vitatott mártélyi avar sírjévről. László ismerteti a korábbi magyarázatokat, majd a probléma új megoldásaként a sírjévről szelvényes formai és technikai elemzését adja. Szerinte a sírjévről mestere két emberi alakot ábrázolt, ugyanolyan ellentétes beállításban, mint a rajta levő állatokat. Megállapítja továbbá, hogy a készítője nem használt két öntőmintát; a szerző a technikai adottságokat társadalomtörténetileg is értékeli.

A X—XI. századi emlékekkel két tanulmány is foglalkozik. B. Mikes Katalin a szob-kolbái temető sírjainak leletanyagáról megállapítja, hogy ez vegyesen magyar—szláv jellegű, azonban itt a két nép keveredése elég későn és kismértékben történt meg. A temető az ún. Belo Brdo kultúrába tartozik, melynek leletanyagában bizánci import áruk is szerepelnek. A másik — hasonló témájú — dolgozatot Török Gyula készítette a szobi